

Forskjell: I Norge er 4,2 prosent av jordbruksarealet økologisk. I Sverige er andelen 20,4 prosent. Nå skal utviklingen være etterspørselsdrevet. Bildet er fra Aurland. (Foto: Tom Boersma)

I Sverige har økologisk blitt

I Sverige går økoproduksjonen i været. I Norge går derimot økologiske bønder tilbake til konvensjonell drift. Hvorfor denne forskjellen, og bør vi følge etter svenskene?

ØKOLOGISK PRODUKSJON

Tekst: Linda Sunde

I 2005 var 3,5 prosent av jordbruksarealet i Norge økologisk. I Sverige var andelen derimot 6,9 prosent.

Kanskje syntes man på den tid at forskjellen var stor. Men ser man med dagens briller, er det heller hvor *like* tallene var, man stusser over.

For siden har det skjedd noe:

Ifølge politiske mål skulle økoproduksjonen i Norge opp, og i 2012 hadde den norske andelen steg til 5,1 prosent.

Men denne økningen var liten, sammenlignet med hva som hadde skjedd på den andre siden av grensen. Der var øko-andelen nå hele 15,7 prosent.

Og hva har skjedd siden den tid?

I Norge har økoarealet sunket igjen, til 4,2 prosent.

I Sverige har andelen derimot fortsatt å stige, til massive 20,4 prosent, og målet er å nå 30 prosent innen 2030.

Vil vi dit?

Hva er grunnen til denne svært forskjellige utviklingen?

Og er det ønskelig at Norge kommer dit Sverige er?

Det har Bondebladet ringt rundt og spurt sentrale aktører og samfunnsdebattanter om.

Som den norske elbilen

– Den viktigste årsaken er nok at da Sverige vedtok målet sitt, vedtok de også en opptrappingsplan, sier Børre Solberg, daglig leder i Økologisk Norge.

– I Norge har vi valgt å satse på elbilen, og fått det til. Sverige har gjort det samme med økologisk mat. De har ikke bare satt seg et mål, men jobbet systematisk med det, og hatt konkret oppfølging. Planene er veldig detaljerte, med plassering av ansvar. Dette er en helt annen måte å jobbe på. De har sjekket om milepælene har blitt nådd, og hvis de ikke har blitt nådd, sett på hvordan de kan bli det, forteller Solberg.

Offentlige innkjøp har vært en viktig motor, mener han.

– De bruker offentlige innkjøp aktivt, som et verktøy for å øke volumet, slik at markedet blir mer stabilt. Da blir det mer interessant å drive økologisk.

I 2018 var den økologiske andelen i offentlige kjøkken i kommuner og fylker i Sverige, 37 prosent. Det nasjonale målet er 60 prosent økologisk i offentlige kjøkken i 2030.

I Norge fjernet derimot den blåblå regjeringa målet om 15 prosent økologisk produksjon og forbruk.

«Vårt langsiktige mål er 100 prosent økologisk landbruk»

Børre Solberg, Økologisk Norge

– Det har påvirket farten, sier Børre Solberg.

– Jojo-politikk

Lars Petter Bartnes, leder i Norges Bondelag, peker nettopp på fjerninga av dette målet som en årsak til utviklinga.

– Videre er konvensjonell produksjon i Norge kjent for å bruke lite plantevernmidler og ha god

Børre Solberg

Birger Svihus

plantehelse. Vi bruker svært lite antibiotika og har god dyrehelse. Den norske bonden er avhengig av betalingsvilje for økologisk mat. Det er nok forskjell på betalingsviljen i Danmark, Sverige og Norge, sier Bartnes.

Kjersti Hoff, leder i Norsk Bonde- og Småbrukarlag, tror den store forskjellen ligger i at i Sverige har det offentlige i mye større grad sikret at det har blitt kjøpt inn økologiske varer.

– Bøndene ser at økologisk mat er ønsket framover, og legger om. I Norge har det vært mer jojo-politikk. Det er det vanskelig å forholde seg til, for å legge om er en stor avgjørelse, sier hun.

Professor Birger Svihus ved NMBU peker på at Norge har lavere andel urban befolkning enn Sverige.

– Økologisk mat er først og fremst populært i byer, der man ikke har så god kjennskap til hvordan matproduksjon foregår, og fortære er skeptisk, sier Svihus.

– Mindre skepsis i Norge

Christian Anton Smedshaug er daglig leder i AgriAnalyse.

– Hvis man sier at økning i areal forutsetter økt etterspørsel, er spørsmålet hvorfor det er mer moderat etterspørsel i Norge enn i Sverige. Det kan være naturlig å tenke seg at det er fordi det norske jordbruket fortsatt er et småskala jordbruk. Gjennomsnittsstørrelsen på melkebrukene er under 30 kyr, mens det i Sverige er over 100 kyr og i Danmark er rundt 200 kyr, sier han.

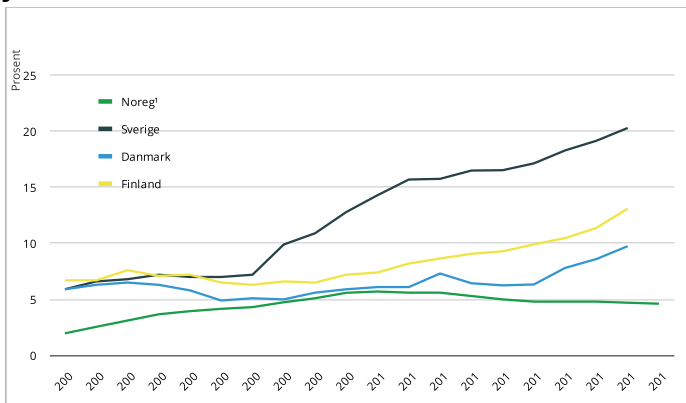
– Samtidig har en stor del av den norske befolkning en viss forståelse for hvordan jordbruk skjer. Vi har hytter og nasjonalt reiseliv i Norge. Urbane svensker har mindre følelse med lokalsamfunnene i Sverige. Etterspørsel etter økologiske produkter uttrykker en viss skepsis til konvensjonell landbruk. Jeg tror det er mindre slik skepsis i

Mål i Norden

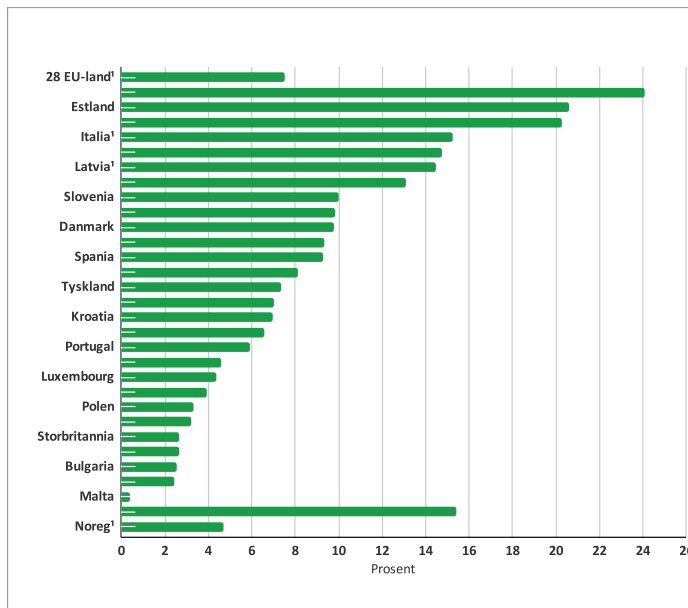
- Sverige: 30 prosent av arealet innen 2030, 60 prosent i det offentlige kjøkken.
- Danmark: 20 prosent av arealet, 30 prosent av forbruket og 60 prosent i offentlige kantiner innen 2030.
- Finland: 20 prosent av arealet innen 2020. Flere kommuner har mål for offentlig servering.
- Færøyene, Island og Grønland: Svake eller ingen politiske insentiver.
- Norge: Målet om 15 prosent av produksjon og forbruk innen 2020 ble fjernet i 2018. Nå skal utviklingen være etterspørselsdrevet.

Prosent økologisk areal og karensareal av totalt jordbruksareal i drift i dei nordiske landa

Kilde: Norge: Debio og Statistisk sentralbyrå. Sverige, Danmark og Finland: Eurostat, webside per 18.05.2020.

Prosent økologisk areal og karensareal av totalt jordbruksareal i drift i EU-land, samt Sveits og Norge. (2018-tal).

Kilde: Eurostat, webside 18.05.2020

vanlig

Norge, av disse årsakene, sier Smedshaug. I Norge får man et produkt som holder godt mål når det gjelder miljø og bærekraft, selv om det ikke er økologisk sertifisert. Derfor må ikke forbrukerne kjøpe økologisk for å oppnå det jordbruket de vil ha, mener AgriAnalyse-lederen. – Dessuten har prisutviklingen på jordbruksvarer vært relativt sett mye bedre i Norge enn for eksempel Sverige og Danmark, så økologi som økonomisk strategi for å kompensere for manglende prisutvikling, har ikke vært like nødvendig i Norge, sier Smedshaug.

Hva nå?

Ok, utviklinga har vært svært ulik i Norge og Sverige. Men hva nå? Er det ønskelig at Norge kommer etter Sverige?

Hvor mye økologisk landbruk bør vi ha i Norge? Der er de vi har snakket med, uenige.

Ønsker 100 prosent øko

Børre Solberg i Økologisk Norge ville selvsagt gjerne vært i svenskens sko i dag.

– Vårt langsiktige mål er 100 prosent økologisk landbruk. Da trengs en systematisk og målrettet satsing, sier Solberg.

Før den tid har han delmål.

– 20 prosent innen 2030 er ambisiøst nok for å komme i gang, sier Solberg.

– Svenskene har et solid forsprang, men vi må strekke oss etter dem. Hvis man mener at økologisk landbruk er en spydspiss og viktig for resten av landbruket, må man satse på det. Har man sagt a, må man si b. Man må være med og støtte det ved å jobbe opp et marked, sier Børre Solberg.

– Faktisk mindre bærekraftig

Professor Birger Svihus ved NMBU trekker fram et helt annet perspektiv.

– Når det gjelder bærekraft kommer ikke økoproduksjon bedre ut enn konvensjonell produksjon. Faktisk er det ofte motsatt, at økoproduksjon ofte er mindre bærekraftig. Det kommer an på hvilke parametere man legger inn. Når det gjelder både klimautslipp og arealutnyttelse, er økologisk ofte dårligere. Arealbruk er en viktig årsak til redusert biodiversitet. Natur blir omdannet til kultur på grunn av lavere avlinger som krever mer areal. Dette er det gjort flere analyser på, den siste var fra universitetet i Oxford. Så etter mitt syn er dessverre ikke økolandbruket noe godt alternativ. Det har for lave avlinger og for lite effektiv produksjon, sier Svihus.

– Så du mener at svenskene bør se til oss, i stedet for at vi ser til dem?

– Ja, jeg mener det er bra vi ikke har 20 prosent økologisk produksjon i Norge, for da hadde vi hatt mye lavere matproduksjon. Det vil jeg si hadde

vært uheldig. Det ville ikke vært mer bærekraftig, snarere tvert imot, sier NMBU-professoren.

Vil ha mål

– Det er ønskelig å øke den økologiske produksjonen i Norge, sier bondelagsleder Lars Petter Bartnes.

– Det er viktig for norsk landbruk å dekke markedsmulighetene i Norge, for det er oppdraget til norsk landbruk. Vi ønsker minst mulig import.

– Norges Bondelag mener det bør fastsettes et mål, for å sikre at vi har nok varer til å dekke etterspørselen. I tillegg er økoproduksjonen en spydspissproduksjon. Den kan være en inspirasjon for det konvensjonelle landbruket, sier han.

Småbrukarlagsleder Kjersti Hoff svarer slik på spørsmålet om det er ønskelig å komme dit Sverige er:

Fortsetter neste side

Forts. fra forrige side

– Det er i hvert fall ønskelig at Norge setter seg et prosentmål. Vi hadde 15 prosent. Det mener jeg det hadde vært smart av oss å ha videre. Det gir en forutsigbarhet og et mål å strekke seg etter. Og det offentlige må ta mer av ansvaret med å etterspørre økologisk mat så vi får en jevnere etterspørsel, sier hun.

– I dag er målet å produsere det som spises i Norge, men vi er aldri på offensiven. Jeg vil mene at vi bør være i forkant på produksjon, slik at vi kan tilby mest mulig norske økovoarer til våre forbrukere, sier Hoff.

Stort sprik verre å legitimere

– Jeg tror det er ønskelig å drive så godt landbruk som mulig, uavhengig av om det er økologisk eller ikke, og at det er ønskelig å dekke markedsetter-spørselen, sier Christian Anton Smedshaug i Agri-Analyse.

– *Var det riktig å fjerne 15-prosentmålet?*

– Jeg tror økologisk produksjon må reflektere den samla etterspørselen. Hvis det blir for stort sprik mellom det som selges og det som produseres, er det vanskeligere å legitimere. Det er viktig å ha et økologisk landbruk, der økologisk og konvensjonell produksjon kan lære av hverandre. Men at volumet skal tallfestes, er jeg mer usikker på, sier Smedshaug.

Nordisk ministerråd har finansiert en markedsanalyse av den økologiske sektoren i de nordiske og baltiske landene.

Ifølge den er to prosent av maten vi kjøper i butikene i Norge, økologisk.

I Danmark er andelen 13,3 prosent, og i Sverige 9,3 prosent. I Finland er forbruket av økologisk mat 2,4 prosent. Tallene er fra 2018. ■

– Uklokt

Å sette et prosentmål for økologisk produksjon som ikke henger sammen med etterspørselen, er uklokt, mener landbruksminister Olaug Bollestad.

Tekst: Linda Sundre

I Norge er 4,2 prosent av jordbruksarealet økologisk, mot 20,4 prosent i Sverige.

Bondebladet har spurt landbruksminister Olaug Bollestad om hvorfor det er så stor forskjell, og om andelen bør opp i Norge.

Vi har også spurt om vi bør ha et mål om hvor mange prosent økologisk produksjon vi skal ha i Norge, og hva målet i så fall bør være.

– Sverige har en større økologisk produksjon enn Norge, og en vesentlig større etterspørsel etter økologiske produkter. En av årsakene til at andelen økologisk areal er særlig stort i Sverige, er at hestebeiter er lagt om til økologisk drift. Deler av det økologiske arealet i Sverige brukes med andre ord ikke til matproduksjon, svarer Bollestad via e-post.

Hun peker på at tilliten til norsk matproduksjonen er høy.

– Jeg mener vi i Norge må ta utgangspunkt i de naturlige og markedsmessige forutsetningene vi har for å produsere økologisk mat. Disse er annerledes enn i Sverige. I Norge er tilliten blant forbrukerne til den norske matproduksjonen generelt høy. Det er det gode grunner til, og det skal vi være glade for. At tilliten til norsk matproduksjon er høy, kan være noe av forklaringen på at etterspørselen etter økologiske produkter ikke er så høy hos oss som i mange andre land i Europa, skriver hun.

– Samtidig har etterspørselen etter økologiske produkter også vært økende i Norge. I 2018 la regjeringen la fram en nasjonal strategi for økologisk jordbruk for perioden 2018–2030. Da fastsatte vi et nytt mål for utviklingen på området: Vi skal stimulere til økologisk produksjon som er etterspurt i markedet. Å sette et prosentmål for økologisk produksjon som ikke henger sammen med etterspørselen, mener jeg er uklokt. Jeg er opptatt av at norsk jordbruk skal ha mulighet til å produsere økologisk mat i tråd med etterspørselen og markedspotensialet for økologiske produkter, skriver Olaug Bollestad. ■

Ny ullpris: Fra 1. september er prisen fra Norilia til produsent satt til null kroner. (Foto: Sune Eriksen)

Norilia setter ullprisen til null

Covid-19 har hatt stor effekt på Norilias eksport. Mindre etterspørsel og historisk lave priser har gitt en stor økning i mengde ull på lager. Nå har Norilia satt prisen ned til null.

NORILIA

Tekst: Karl Erik Berge

Vinteren 2019/20 ble det rapportert om at prisene på crossbred-ull internasjonalt var de laveste man hadde sett siden finanskrisen et tiår tidligere.

Særlig handelskrigen mellom USA og Kina, og endret forbruksmønster og nedgang i den økonomiske veksten i Kina, har hatt store negative konsekvenser på etterspørsel og priser på crossbred-ull.

– Så kom covid-19 og etterspørselen stoppet ytterligere opp. Både i Storbritannia og på New Zealand rapporteres det om prisnedgang på auksjoner på over 30 prosent. I tillegg ligger det store mengder ull på lager, sier Marion Tviland, leder for Ullavdelingen i Norilia.

I Storbritannia lå 9 000 tonn ull, nesten 1/3 av ulla fra forrige sesongs ullklipp, igjen på lager ved oppstart av ny klippeseson i juni. Produsentene vil for inneværende sesong ikke få ulloppgjør fra British Wool før i mai 2021, etter at ulla er solgt, forklarer Tviland.

– Norilia har nå negativ råvareverdi på så å si alle sine klasser på eksport. Situasjonen er særlig bekymringsfull i forhold til at etterspørselen etter crossbred-ull globalt sett fortsatt er lav. Det ser ut til at det vil ta tid før vi er tilbake til en normalsituasjon, sier hun.

Noen norske bedrifter har opplevd økende etterspørsel som følge av pandemien.

– Et eksempel er håndstrikked garn hvor det kan se ut til at etterspørselen har økt, også for garn laget av norsk ull. For Norilia er salget til norske kunder noe lavere så langt i år, sammenlignet med samme tid i fjor. Men situasjonen for salg til norske kunder er på langt nær like dramatisk som for eksport.

Ullkvaliteten er det viktigste

For produsentene vil det nå være ekstra viktig å ta vare på ullkvaliteten.

– Det er viktig å unngå rusk i ulla i form av høy,

halm, kutterflis, skogsboss eller borrar eller at ulla blir veldig skitten. Dersom man har hvit høstull av crossbred-type, som genetisk sett er god nok til å havne i klasse 1 (klasse C1), vil man tape over 50 kroner per kilo om ulla blir klasset ned, sier Norilia-lederen.

Priser for sekkeulla vil Norilia komme tilbake til ved slutten av slaktesesongen.

Andelen norsk ull brukt i Norge har gått fra ca. 15 prosent til i overkant av 20 prosent de siste årene.

– Norske kunder etterspør kvalitetsull, i all hovedsak høstull fra crossbred klasse 1. Denne ulla utgjør rundt 30 prosent av den ulla Norilia klassifiserer. Mesteparten av ulla fra disse klassene går til norske kunder. Eksport er dermed avgjørende for å få avsetning på den ulla norske kunder ikke etterspør. Eksporten er særlig viktig for å sikre avsetning på klasse 2 og frasortert ull, sier Marion Tviland.

Optimister på sikt

De siste årene har Norilia gjort egne spesialsorteringer av lammeull. Dette har bidratt til at flere norske bedrifter har begynt å bruke norsk ull.

– *Hvordan ser du på fremtida for norsk ull?*

– På kort sikt opplever vi eksportsituasjonen som svært krevende. Samtidig er det mange lyspunkter. Økt fokus på miljø og bærekraft og flere kortreiste produkter, gjør norsk ull enda mer aktuell. Vi opplever økende interesse for bruk av norsk ull. Et godt eksempel er Kastel Shoes som i vår lanserte sneakers i norsk ull, eller motemerker som Tom Woods og E S P, som samarbeider med Roros Tweed om å utvikle kolleksjoner i norsk ull. På lengre sikt er vi derfor optimister, sier Norilia-lederen.

– *Hva betyr den norske ullordninga for Norilia og produsentene?*

– Den norske ullordninga betyr alt. Den sikrer produsentene avsetning på ulla og industrien tilgang på norsk ull. Det sikrer forutsigbarhet både for produsent og kunde, og at ulla faktisk kan bli samlet inn og tatt i bruk. De fleste land i Europa har ikke noe system for å ta vare på ulla, slik vi har, og veldig mye ull blir kastet, Marion Tviland. ■